

## ปีแอร์ บุรดิเออกับการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข<sup>1</sup>

### บทคัดย่อ

โพลเป็นการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องหนึ่ง ๆ โดยใช้ระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ ทำให้ได้รับความนิยมจากประชาชน แต่ปัจจุบันโพลถูกตั้งคำถามจากประชาชนทั้งในเรื่องความเป็นกลาง ปราศจากอคติและปลอดจากการเมือง งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีเป้าหมายในการศึกษา 1) ศึกษาแนวคิดของปีแอร์ บุรดิเออกับโพลสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ 2) ศึกษาข้อถกเถียงของปีแอร์ บุรดิเออด้านทฤษฎี ญาณวิทยา และวิธีวิทยาเกี่ยวกับการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ และ 3) ศึกษาการทำโพลในสังคมไทยและปัญหาต่าง ๆ งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยปรับเอาแนวทางการศึกษาแบบมานุษยวิทยาการเมืองมาใช้ และศึกษาวิเคราะห์ผ่านมุมมองและแนวคิดของปีแอร์ บุรดิเออ ผลการศึกษาพบว่า บุรดิเออให้ความสำคัญกับหน้าที่ของโพล สมมติฐานเบื้องต้นของการทำโพล ระเบียบวิธีในการทำโพล ความเป็นการเมืองในโพล รวมทั้งความเป็นตัวแทนที่แม้โพลจะสามารถอธิบายได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลจากวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่โพลก็ไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของบริบทและสภาพแวดล้อมในชีวิตของผู้ตอบคำถามที่ปรากฏในการสำรวจ อีกทั้งยังถูกโต้แย้งเรื่องความเป็นกลาง ไร้อคติ และความสัมพันธ์กับการเมือง อย่างไรก็ตาม โพลจะมีประโยชน์อย่างมากหากดำเนินไปด้วยความประณีตและละเอียดละออ

**คำสำคัญ:** การสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ ปีแอร์ บุรดิเออ ระเบียบวิธีวิจัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ปรัชญาสังคมศาสตร์

---

<sup>1</sup> อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา  
<Email: yrungnapa2002@hotmail.com>

## Pierre Bourdieu and Public Opinion Poll

Rungnapa Yanyongkasemsuk<sup>2</sup>

### ABSTRACT

A poll is a survey of people's opinions on a topic that is popularized by adopting scientific methods approach. However, the public is now questioning whether polls are objective, free of bias, and politically impartial. The objectives of this study are to 1) investigate Pierre Bourdieu's concept on public opinion Polls 2) research Pierre Bourdieu's idea on ontology, epistemology and methodology on public opinion, and 3) research polls in Thai society and related problems. By adopting the methodology of political anthropology to use and analyzing via the viewpoints and ideas of Pierre Bourdieu, this research employs a qualitative research method. The result found that Bourdieu emphasized the importance of the functions of poll, preliminary assumptions in opinion poll, methodology used in polling, politics in polls, and including representation of samples. While scientific procedures can logically explain polls, poll was unable to explain the relationship between the context and living environment of respondents to the survey question. They are also questioned about their neutrality, impartiality, and political ties. Polls, on the other hand, can be quite useful if they are performed with care and details.

**Keywords:** Public Opinion Poll, Pierre Bourdieu, Research Methodology, Scientific Methodology, Philosophy of Social Sciences

---

<sup>2</sup> Lecturer, Department of Political Science, Faculty of Political Science and Law, Burapha University <Email: yrungnapa2002@hotmail.com>

## บทนำ

ในสังคมการเมืองระบอบประชาธิปไตย แม้สถาบันและกระบวนการทางการเมืองจะมีความสำคัญในฐานะสิ่งบ่งชี้ความก้าวหน้าและเติบโตของความเป็นประชาธิปไตย แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนและความคิดเห็นของประชาชนที่มี ที่ได้แสดงออกและมีบทบาทในการร่วมกำหนดอนาคตและความเป็นไปของการเมืองภายในประเทศ คือสิ่งที่มีความสำคัญและบ่งชี้คุณภาพของความเป็นประชาธิปไตยไม่ต่างจากสถาบันหรือกระบวนการทางการเมือง

ความคิดเห็นของประชาชนไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็นตามกระบวนการขึ้นตอน หรือวาระโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญสำหรับการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ เพราะความคิดเห็นสะท้อนความรู้ความเข้าใจ การเห็นความสำคัญ ความคิดริเริ่ม การมองหาทางออกจากปัญหารวมถึงเสียงข้างมากของประชาชนในเรื่องราวต่าง ๆ อันจะกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองในประเด็นต่าง ๆ ได้อีกด้วย ดังที่ Deligiaouri et al. (2016) กล่าวว่า ความรู้และการเข้าถึงข้อมูลสำคัญอย่างมากต่อการเข้าและมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง โดยเฉพาะในระบอบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพูดคุยเจรจาอย่างมีเหตุมีผลก่อนทำการตัดสินใจ และมีความสำคัญต่อบทบาทของโพลในทางการเมือง เพราะโพลคือแหล่งข้อมูลสำคัญที่สามารถกำหนดความคิดเห็น อีกทั้งจำนวนของโพลและการทำนายในช่วงเลือกตั้ง ส่งผลต่อความคิดเห็นและการถกเถียงของประชาชน ฉะนั้น ความคิด ทศนคติ ความเชื่อ จึงมีความสัมพันธ์กับความรู้ ความคิดเห็นของผู้คนสามารถเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากความรู้ที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ฉะนั้น การให้ความรู้เกี่ยวกับการเมือง บทบาท หน้าที่ และอิทธิพลของโพล จะทำให้ผู้คนมีความเข้าใจผ่านการถกเถียงได้มากขึ้น

ความคิดเห็นสาธารณะต้องการพื้นที่สาธารณะเพื่อการแสดงออกทางสังคมการเมือง เพราะนั่นคือจุดตั้งต้นสำคัญในการตัดสินใจที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเอง ซึ่งอาจอยู่ในรูปของการพูดคุยตามร้านกาแฟยามเช้า ไปจนถึงการแสดงความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็น อันจะนำไปสู่ความกล้าคิด พูด แสดงความคิดเห็น การตัดสินใจในระดับ/ในพื้นที่ที่ใหญ่ขึ้น และเป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเองในการเป็นพลเมืองที่จะไม่อยู่นิ่ง แต่เข้าใจว่าเราคือเจ้าของประเทศคนหนึ่ง

Bryce (1888, pp. 929-938) ได้กล่าวถึงเสียงสาธารณะว่าแสดงออกผ่าน organs of public opinion ซึ่งหมายถึง เวทีที่ความคิดเห็นของสาธารณะปรากฏ อันได้แก่ สื่อมวลชน การประชุมสาธารณะ การเลือกตั้ง และสมาคมพลเมือง ความคิดเห็นสาธารณะมีความสำคัญ เพราะความคิดช่วยให้เกิดเวทีความคิดเห็นที่ทำให้เราเห็นว่า ความคิดเห็นสาธารณะ ความเป็นพลเมือง และการรวมกลุ่มสาธารณะมีอยู่จริง โดยความคิดเห็นของกลุ่มที่รวมตัวกันแสดงออก สะท้อนความเป็นพหุนิยมและศักยภาพของกลุ่มหรือองค์กรที่ทำให้การแสดงความคิดเห็นสาธารณะเกิดขึ้นได้ (ความเห็นของ Bryce เกิดขึ้นในช่วงที่เทคนิคทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง การเก็บข้อมูลยังไม่เป็นเครื่องมือสำคัญดังเช่นปัจจุบัน)

การสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ (Poll) ที่ประสบความสำเร็จอาจย้อนกลับไปที่เมื่อจอร์จ แกลลัป (George Gallup) สำรวจความคิดเห็นการเลือกตั้งประธานาธิบดี โดยผลสำรวจออกมาว่าแฟรงคลิน ดี. รูสเวลต์ (Franklin D. Roosevelt) จะชนะการเลือกตั้ง โดยกลุ่มเป้าหมายในการสำรวจของเขาถูกเลือกโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และมีจำนวนเพียง 3,000 คน ในขณะที่ Literary Digest สำรวจโดยการส่งโปสการ์ดไปจำนวน 2.3 ล้านใบ กลับทำนายไม่ถูกต้อง ความสำเร็จของแกลลัปถือเป็นความก้าวหน้าของวิธีการสำรวจทางวิทยาศาสตร์ (Linnarz, 2012, p. 7) แต่การสำรวจโดยแกลลัปและองค์กรสำรวจที่เขาตั้งขึ้นมาในภายหลัง ก็ไม่ได้ทำนายผลการเลือกตั้งถูกทุกครั้ง เช่น ผลการสำรวจที่ทำนายว่า แฮร์รี ทรูแมน (Harry Truman) จะแพ้การเลือกตั้ง (Donsbach, 2012, p. 11) แม้เขาจะอธิบายว่าได้สำรวจก่อนการเลือกตั้งเป็นเวลาสามสัปดาห์ทำให้ไม่สามารถทำนายได้อย่างถูกต้องแม่นยำ แต่ก็สะท้อนว่าการสำรวจด้วยขั้นตอนและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มีข้อจำกัดและข้อท้าทาย นอกจากนี้เรายังพบโพลสำรวจความคิดเห็นในประเด็นนอกเหนือการเลือกตั้งและการเมือง ไม่ว่าจะเป็นสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ รวมทั้งการทำโพลเพื่อช่วยสร้างฉันทามติเพื่อสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นด้วย (Irwin, 2001, pp. 64-65)

เฮอเบิร์ต บลูเมอร์ (Herbert Blumer) นักวิชาการที่ให้ความสนใจจุดอ่อนและจุดแข็งของการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ เสนอว่าคำว่าสาธารณะหมายความว่าสังคม ไม่ใช่เรื่องของปัจเจกบุคคล บลูเมอร์จึงปฏิเสธระเบียบวิธีแบบปัจเจกชนนิยม (methodological individualism) ที่เสนอว่าความคิดเห็นสาธารณะเป็นแค่ผลรวมของความคิดเห็นของปัจเจกบุคคล แต่เสนอว่าความคิดเห็นสาธารณะของปัจเจกบุคคลเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความคิดเห็นจึงมีมิติทางสังคม มีลักษณะแบบลำดับขั้น และความคิดเห็นสาธารณะที่แท้จริงที่จะทำให้งาน/

ดำเนินไปได้จะต้องมีการโต้แย้งทางการเมือง เพราะลำดับชั้นทางสังคมและอำนาจที่มีอิทธิพลในการโต้แย้งคือปัจจัยที่สำคัญในการวิเคราะห์ทำความเข้าใจความคิดเห็น (Blumer, 1948, pp. 542-546) ข้อเสนอและข้อโต้แย้งของบลูเมอร์ทำให้เราเห็นได้ว่าความคิดเห็นของผู้คนที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของสังคมที่แตกต่างกันไม่มีความเท่าเทียมกัน เพราะความคิดเห็นคือความแตกต่างที่สะท้อนความรู้และความสนใจในประเด็นสาธารณะ การเคร่งครัดในระเบียบวิธีวิจัยแบบวิทยาศาสตร์เพื่อมาประยุกต์ใช้กับการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ เช่น การออกแบบสอบถาม และการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยมีสมมติฐานว่าทุกความคิดเห็นมีความเท่าเทียมกัน อาจไม่ถูกต้องนัก และอาจดีกว่าหากเราศึกษาความคิดเห็นของปัจเจกบุคคล โดยเชื่อมโยงกลับมาที่ผลกระทบที่มีกับผู้คน ข้อเสนอของบลูเมอร์จึงทำให้เราต้องหันกลับมาพิจารณาการทำโพลสำรวจความคิดเห็นในสังคมการเมืองไทยว่ามีลักษณะเช่นไร

การทำโพลในสังคมการเมืองไทยได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นกว่าในอดีต โดยขยายจากสถาบันการศึกษาออกไปสู่กลุ่มสื่อมวลชนและองค์กรหรือบริษัทเอกชน เช่น นิต้าโพล สวนดุสิตโพล สวนสุนันทาโพล เอแบคโพล (เอยูโพล) ช่อง 7 โพล ชูปเปอร์โพล เป็นต้น รวมทั้งยังมีโพลสำรวจความคิดเห็นออนไลน์ เช่น YesOpinion OpinionWorld โดยเป้าหมายของการสำรวจความคิดเห็นนั้นมีทั้งเพื่อนำเสนอความคิดเห็นทางการเมือง หรือผลการปฏิบัติงานของรัฐบาล ฯลฯ ที่ในปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นช่องทางให้กับสำนักข่าวและสำนักโพลในการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ทั้งขั้นตอนกระบวนการในการทำโพล คำถามและผลการสำรวจ รวมทั้งการที่สำนักข่าวนำเสนอหรือจับประเด็นและนำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และประชาชนในฐานะผู้รับข้อมูลข่าวสาร ก็ได้ใช้ช่องทางนี้ในการรับและค้นหาข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพิ่มเติม

การทำโพลในประเทศไทยแม้จะเริ่มดำเนินมาตั้งแต่ปี 2518 แต่ก็ยังพบปัญหาและข้อท้าทายหลายประการที่เกี่ยวกับกระบวนการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์และการนำเสนอผล แม้แต่ละสำนักโพลจะมีวิธีการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ที่แตกต่างกันตามหลักและมาตรฐานวิชาการ แต่ผลการสำรวจของสำนักโพลบางครั้งก็ดูจะตรงใจตรงกับความคิดเห็นของประชาชน แต่บางครั้งก็ดูขัดแย้งกับความรู้สึกและความคิดเห็นจนนำไปสู่ข้อคำถาม และสร้างความไม่เชื่อมั่นในผลการสำรวจ เช่น ผลการสำรวจที่เสนอว่า คนไทยยอมรับการคอร์รัปชันได้หากประเทศเจริญ ซึ่งคุณก้านรงค์ จันทิก ได้ตั้งข้อสังเกตในการทำโพลว่า สามารถตั้งคำถามหรือคำตอบ

ชั้นนำได้หรือไม่ เพราะการชั้นนำสามารถนำไปสู่คำตอบที่กำหนดเอาไว้แล้ว ซึ่งส่งผลเสียต่อความน่าเชื่อถือการสำรวจและสำนักโพลนั้น ๆ ในภาพรวมด้วย (“NACC push ABAC,” 2012) หรือข่าวการลาออกของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำโพลนั้น ๆ เช่น กรณีมสธ.โพล ที่ที่ปรึกษาโพลได้ลาออกหลังผลการสำรวจถูกเผยแพร่ หรือผลการสำรวจของนิต้าโพลที่แม้ผลยังไม่ออกแต่ก็ถูกห้ามเผยแพร่จนนำไปสู่การลาออกของผู้อำนวยการนิต้าโพล นี่เป็นตัวอย่างที่สะท้อนต้นเหตุแห่งความสงสัยและความไม่น่าเชื่อถือของประชาชนต่อสำนักโพลรวมทั้งความเป็นการเมืองภายในสำนักโพล

ข้อท้าทายต่อความถูกต้องและความน่าเชื่อถือในการทำโพลที่อยู่บนฐานทางวิชาการ อ้างอิงตามวิธีการสำรวจแบบวิทยาศาสตร์ คือ (1) ความเที่ยงตรงของแบบสำรวจความคิดเห็น (2) ความถูกต้องของแบบสำรวจความคิดเห็น (3) ผลกระทบต่อระบบการเมือง และที่สำคัญที่สุด คือ (4) ผลกระทบต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (Donsbach, 2012, p. 10) ทั้งหมดนี้ท้าทายทั้งขั้นตอนและผลการสำรวจ ความเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างกับสรุปผลการสำรวจ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคำถามในแบบสำรวจกับผู้ตอบ รวมทั้งปรัชญาความคิดเบื้องหลังที่มีการถกเถียงโดยเฉพาะในแง่ของความเที่ยงตรงดังที่บลูเมอร์ได้เสนอเอาไว้

ดังนั้นปัญหาหนึ่งของข้อถกเถียงเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะคือ ปัญหาในปรัชญาเชิงสังคมศาสตร์โดยเฉพาะวิธีการอธิบาย ระเบียบวิธี และระดับการอธิบาย ซึ่งแน่นอนว่า หากผู้ทำการสำรวจเชื่อมั่นในวิธีการอธิบายแบบปฏิฐานนิยม ก็จะใช้ระเบียบวิธีแบบวิทยาศาสตร์ในการศึกษาเก็บข้อมูล และวิเคราะห์จากปัจเจกบุคคล และนำเอาผลที่ได้ไปอธิบาย ซึ่งคำอธิบายนั้นก็จะมีปัญหาการลดทอนการอธิบาย ดังที่เรามักจะกล่าวกันว่า ทำไมผลการสำรวจจึงไม่เหมือนกับที่เราคิด ทำไมเราจึงไม่เคยได้รับการสุ่มสำรวจ ทำไมผลโพลจึงสรุปเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่เราและคนรอบข้างเราไม่ได้คิดเช่นนั้น

ปิแอร์ บูร์ดิเอด (Pierre Bourdieu) นักสังคมวิทยาที่ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจการเมือง ด้วยการนำเสนอโมโนทัศน์ การแสดงออก (disposition) ทุน (capital) ชนชั้น (class) ฮาบิตุส (habitus) ปฏิบัติการ (practice) สนาม (field) ได้ให้ความสนใจประเด็นเรื่องการเมือง การสำรวจความคิดเห็นสาธารณะหรือโพล เป็นหนึ่งในงานของบูร์ดิเอด ที่เขาชี้ให้เห็นถึงแง่มุมต่าง ๆ ของการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ โดยบูร์ดิเอดได้ชี้ให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน และข้อบกพร่องของการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ บนฐานของปรัชญาสังคมศาสตร์ที่พิจารณาทั้งภววิทยา ญาณวิทยาและวิธีวิทยา นั่นคือ ไม่ได้มุ่งวิพากษ์วิจารณ์

อย่างไรเหตุผล หากแต่ชี้ถึงข้อบกพร่องด้วยฐานคิดของปรัชญาสังคมศาสตร์ที่กลับไปตั้งต้นถึงความจริง ความรู้ ระเบียบวิธี และระดับในการอธิบายหรือการวิเคราะห์ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อให้การศึกษาความคิดเห็นสาธารณะน่าเชื่อถือมากขึ้น ขณะเดียวกันบูร์ดิเอดช่วยให้เราทำความเข้าใจธรรมชาติของผู้ตอบ/ปัจเจกชนผู้ตอบแบบสอบถามว่ามีความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคมที่แตกต่างกันเช่นเดียวกับที่บลูเมอร์เสนอผ่าน cultural ethos กล่าวคือ การสำรวจความคิดเห็นโดยสำนักโพลที่มีสมมติฐานว่าคนทุกคนสามารถมีความคิดเห็นและทุกความคิดเห็นมีความเท่าเทียมกัน ทั้งที่ความจริงแล้วความคิดเห็นมีความแตกต่างกันเนื่องจากแต่ละคนมีทุน ตำแหน่งทางสังคม รสนิยม การแสดงออก และชนชั้นที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นหรือการตอบโพลจึงแตกต่างกัน การสำรวจความคิดเห็นที่มีสมมติฐานดังที่กล่าวข้างต้น จึงทำให้ผลที่ได้ไม่สะท้อนความเป็นจริง (Bourdieu, 1979, 1991, 1994, 2008)

งานวิจัยชิ้นนี้ จึงสนใจศึกษาการทำโพลในสังคมการเมืองไทย และปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลการสำรวจ และทำการอธิบายและวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเอด ที่นำเสนอแนวคิดในการศึกษาและทำความเข้าใจการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ เพื่อทำความเข้าใจว่าเหตุใดที่บ่อยครั้งผลการสำรวจสาธารณะหรือโพลในสังคมการเมืองไทยจึงไม่ค่อยได้รับความเชื่อถือ และเราต้องพิจารณาอะไรบ้างเพื่อให้เราเข้าใจการทำโพล ผลโพล และการเมืองมากยิ่งขึ้น

## วัตถุประสงค์

- 1) ศึกษาแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเอดกับการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ
- 2) เพื่อศึกษาแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเอด ด้านภววิทยา ญาณวิทยา และวิธีวิทยาเกี่ยวกับการสำรวจความคิดเห็นหรือโพล
- 3) ศึกษาการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะในสังคมไทยและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อชี้ให้เห็นว่าข้อท้าทายและเพื่อสะท้อนกลับมายังประชาชนในฐานะพลเมืองว่าเราจะสามารถเชื่อถือผลการสำรวจของแต่ละสำนักได้มากน้อยเพียงไร และหากเราเลือกที่จะเชื่อ มีปัจจัยใดบ้างที่เราควรพิจารณา

## วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ดำเนินการศึกษาโดยปรับเอาแนวทางการศึกษาแบบมานุษยวิทยาการเมือง (political anthropology) ซึ่งเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจสังคมมนุษย์ผ่านการสังเกต และรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นที่สนใจของนักวิจัยเข้ามาใช้ ร่วมกับแนวการศึกษาแบบทฤษฎีการเมือง (political theory approach) โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลเหมือนกับประชาชนคนหนึ่งที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางการสื่อสารของสำนักโพลและสำนักข่าวต่าง ๆ ในปัจจุบัน ผ่านมุมมองและแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเอดู ในการศึกษานี้จึงทำการศึกษาจากเอกสารโดยหนังสือและบทความหลักของปีแอร์ บูร์ดิเอดู (Bourdieu, 1977, 1979) และของนักวิชาการท่านอื่น ๆ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการทำโพล การสำรวจความคิดเห็น และข้อมูลเกี่ยวกับโพลของสำนักโพลต่าง ๆ เช่น สวนดุสิตโพล นิต้าโพล ชูเปอร์โพล เนื่องจากสามารถค้นหาข้อมูลได้ง่ายและมีข้อมูลจำนวนมากในสื่ออินเทอร์เน็ต โดยช่องทางออนไลน์ได้กลายเป็นช่องทางหลักในการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ของสำนักโพล และสำนักข่าวต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นช่องทางสำคัญในปัจจุบันในการรับรู้และหาข้อมูลต่าง ๆ ของประชาชน จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และตีความ (interpretative) ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวคิดและข้อสังเกตต่าง ๆ เกี่ยวกับการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะของบูร์ดิเอดู และยืนยันในความสามารถในการอธิบายตามแนวคิดด้วยการวิเคราะห์และอธิบายกับโพลในสังคมการเมืองไทย

## ผลการวิจัย

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 หัวข้อ คือ ปีแอร์ บูร์ดิเอดูกับการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ ปีแอร์ บูร์ดิเอดู กับภววิทยา ญาณวิทยา และวิธีวิทยาของการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ และการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะในสังคมการเมืองไทย

### ปีแอร์ บูร์ดิเอดูกับการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ

บูร์ดิเอดู ได้ชี้ให้เห็นถึงสภาพและปัญหาจากโพลสำรวจความคิดเห็นผ่านการตั้งคำถามบนฐานของปรัชญาสังคมศาสตร์ ประเด็นเรื่องส่วนใหญ่ส่วนย่อยความเป็นองค์รวมกับปัจเจกบุคคล ความเป็นการเมือง รวมทั้งหลักการเรื่องความเป็นประชาธิปไตย (Bourdieu, 2008, p. 57) โดยในส่วนนี้จะนำเสนอถึงการตั้งคำถามของบูร์ดิเอดูที่มีต่อกระบวนการในการสำรวจความคิดเห็นหรือก็คือวิธีวิทยา

ที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป เพราะการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ มีวิธีการเชิงสถิติที่รองรับการสุ่ม การสำรวจ และการประมวลผลว่าดำเนินไปแบบวิทยาศาสตร์ ปราศจากอคติ

การกำหนดคำถามและคำตอบ ในการสำรวจความคิดเห็นจะเริ่มจากการกำหนดคำถามและคำตอบ หลาย ๆ คำถาม จะถูกนำออกไปเป็นคำถามก็ต่อเมื่อเป็นปัญหาหรือเป็นประเด็นการเมือง นั่นคือไม่ใช่ทุกปัญหาหรือทุกประเด็นจะถูกนำออกไปทำการสำรวจความคิดเห็นได้อย่างง่าย ๆ เมื่อเป็นดังนี้ “คำถาม” จึงสามารถถูกตีความเข้าใจถึงการทำหน้าที่ว่า ได้ทำหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ในทางการเมืองหรือไม่ (Bourdieu, 1979, p. 125) ในกระบวนการสำรวจความคิดเห็น คำถามส่วนบุคคลคือคำถามตั้งต้น ที่บ่งชี้ว่าอะไรคือคุณลักษณะหรือความแตกต่างของผู้ตอบคนหนึ่งกับผู้ตอบคนอื่น ๆ จากนั้นก็เป็นการถามประเด็นคำถามของแบบสำรวจ (Bourdieu, 1979, p. 125) ที่ผู้สำรวจจะต้องดำเนินตามระเบียบวิธีวิจัยที่เป็นกลาง เพื่อให้แน่ใจว่าคำถามจะสร้างโอกาสในการตอบให้กับผู้ตอบทุก ๆ คนอย่างเท่าเทียมกัน แต่ในความเป็นจริงความเป็นกลางในคำถามต่างจากความเป็นกลางในการทดลองทางวิทยาศาสตร์ และต่างจากคำถามปลายเปิดที่เปิดกว้างสำหรับผู้ที่จะเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยซึ่งทำให้คำตอบใกล้เคียงกับความเป็นจริง ไม่ไปอยู่ในความสัมพันธ์กับปัญหา อีกทั้งคำตอบยังได้ถูกเตรียมไว้แล้ว การสำรวจความคิดเห็นที่ทุกอย่างถูกกำหนดไว้แล้วจึงเป็นการทำลายความเป็นวัตถุวิสัย และยังทำให้ไม่สามารถทำนายสถานการณ์วิกฤติได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลได้ (Bourdieu, 1979, pp. 127–128) บูร์ดิเอดทำให้เราตั้งข้อสงสัยกันว่า หากเราถูกสุ่มเพื่อตอบแบบสอบถามและต้องตอบคำถามที่เราไม่เคยรู้ ไม่เคยคิด หรือไม่เคยสนใจ คำตอบของเราที่ตอบไปก็จะไม่สะท้อนความจริง แต่ผู้สำรวจก็จะนำผลนั้นไปคิดคำนวณ ซึ่งเป็นผลกระทบที่อันตรายมากในการสำรวจความคิดเห็น เพราะเราไม่สามารถตีความว่าเป็นเพียงแค่เกิดความเข้าใจผิดของผู้ตอบ (Bourdieu, 1979, p. 125) แต่หากเพราะความเข้าใจในผู้ตอบและในคำตอบนั้นไม่ถูกต้อง

สำหรับบูร์ดิเอด มีหลักการหลายข้อที่สำคัญต่อการสร้างคำตอบ แต่ที่สำคัญมีสองประการ คือ (Bourdieu, 1979, p. 126) ความสามารถ/ศักยภาพทางการเมือง (political competent) ซึ่งเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับนิยามของการเมือง ขณะเดียวกันก็สัมพันธ์และผันแปรกับระดับการศึกษา กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความเป็นไปได้ที่จะมีความเห็นในทุกคำถามของผู้ตอบ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความรู้ทางการเมือง (การมีความรู้ความเข้าใจและการมองเห็นมิติหน้าฉากและหลังฉากของความเป็น

การเมือง) ที่เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ชี้ว่าเรามีระดับความคิดเห็นอย่างไรหรือเรารับรู้มากน้อยแค่ไหน และเราวัดความสามารถ/ศักยภาพจากระดับของความคล่องแคล่ว/ไหวพริบในการรับรู้ ฉะนั้น ศักยภาพทางการเมืองซึ่งเป็นเงื่อนไขแรกในการสร้างความคิดเห็น คือ การมองให้ออกว่า เรื่องนั้นเป็นเรื่องการเมืองหรือไม่ หลักการข้อที่สอง เกี่ยวข้องกับการสร้างความคิดเห็นเรียกว่า Class Ethos คือระบบของคุณค่าโดยนัยที่ผู้คนได้รับมาตั้งแต่ในวัยเด็กและจากคำตอบต่าง ๆ ที่พวกเขาสร้างขึ้นจากคำถามที่แตกต่างกันไป ซึ่งบูร์ดิเอดมองว่า ความคิดเห็นได้ค่อย ๆ ถูกบ่มสร้างอย่างเป็นระบบ ผู้ตอบแบบสำรวจไม่ได้เป็นเพียงแค่คนตอบแบบสำรวจทางการเมือง แต่คือสิ่งที่สะท้อน Class Ethos โดยเฉพาะเมื่อเราต้องการพิจารณาและอธิบายถึงพื้นฐานทางการเมือง

ด้วยหลักสองประการข้างต้น หากพิจารณาด้วยมโนทัศน์ของบูร์ดิเอด เราจะพบว่า ทุนวัฒนธรรม ชนชั้น และสนาม คือสิ่งที่ช่วยในการก่อรูปก่อร่างความคิดเห็น อันเป็นพื้นฐานการคิด ตัดสิน และประเมินค่า โดยแต่ละคนจะมีเหตุผลและหรือเหตุปัจจัยในการประเมินค่าสิ่งเดียวกันแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นความชอบ ไม่ชอบ พอใจ ไม่พอใจ ดี หรือไม่ดี เป็นต้น

หลังจากเก็บข้อมูลครบถ้วนเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการประมวลผล บูร์ดิเอดสนใจพิจารณาความคิดเห็น เพราะคือสิ่งที่นำไปสู่การสร้างฉันทามติในการสำรวจความคิดเห็น กล่าวคือ ทุกคนมีความเห็น และความเห็นของผู้ตอบนำไปสู่การประมวลผลที่บอกว่า ในคำถามแต่ละข้อ กลุ่มตัวอย่างคิดเห็นในแต่ละเรื่องเป็นสัดส่วนร้อยละเท่าใด โดยสิ่งสำคัญคือ ในการแสดงความคิดเห็น ต้องมีช่องสำหรับ “การไม่ตอบ/ไม่แสดงความคิดเห็น” เช่น หากถามว่าท่านชอบรัฐบาลหรือไม่ ผลคือ ร้อยละ 30 ไม่ตอบ ร้อยละ 20 ตอบชอบ และร้อยละ 50 ตอบไม่ชอบ เราอาจอธิบายอย่างง่าย ๆ ว่า คนที่ไม่ชอบมีจำนวนมากกว่าคนที่ชอบ และยังมีอีกร้อยละ 30 ที่ยังไม่ตอบ แต่หากเราคำนวณเฉพาะคนที่ชอบและไม่ชอบใหม่ โดยตัดคนที่ไม่ตอบออก แม้ผลจะน่าสนใจกว่า แต่เราทำให้คนที่ไม่ตอบนั้นไม่มีความหมาย เหมือนกับการเลือกตั้ง ที่หากในหีบลงคะแนนมีบัตรไม่ลงคะแนนหรือโมฆะ คะแนนของผู้คนเหล่านั้นก็จะไม่มีความหมายใด ๆ (Bourdieu, 1979, p. 125)

บูร์ดิเอดยังกล่าวว่า ในช่อง “ไม่ตอบ” เราควรพิจารณาความแตกต่างระหว่างเพศ การศึกษา และชนชั้นทางสังคม เช่น อัตราผู้ที่ไม่ตอบในเพศหญิงมีมากกว่าเพศชาย ในประเด็นที่เกี่ยวกับการเมือง เช่นเดียวกันหากเป็นประเด็นความรู้ ความแตกต่างในช่องไม่ตอบของคนที่มีความรู้กับไม่มีความรู้จะแตกต่างกันอย่างมาก หากเป็น

คำถามเชิงจริยธรรม ความแตกต่างในช่องโหว่ตอบระหว่างชนชั้นทางสังคมจะมีน้อยมาก แต่ถ้าหากเป็นปัญหาเรื่องความขัดแย้ง หรือสร้างความเครียดให้กับผู้ตอบแบบสอบถาม สัดส่วนของการไม่ตอบ ก็จะสะท้อนถึงปัญหาและความตึงเครียดนั้นได้ดี การวิเคราะห์สถิติอย่างง่ายถึงการ ‘ไม่ตอบ’ ทำให้เราได้ข้อมูลเกี่ยวกับความหมายของคำถาม รวมทั้งกลุ่มคนที่ตอบแบบสอบถาม (Bourdieu, 1979, p. 125) ดังนี้แล้ว การมีช่อง ‘ไม่ตอบ’ จึงไม่ใช่แค่ ไม่รู้หรือไม่สนใจ ที่ควรตัดออกจากการวิเคราะห์ หากแต่ควรวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนร่วมกับปัจจัยอื่น ๆ

ในการตีความทำความเข้าใจความคิดเห็นและผลการสำรวจ หากเราต้องการอธิบายผลการสำรวจแบบง่าย ๆ ก็เพียงแค่อ่านผลการสำรวจว่าแต่ละข้อแต่ละประเด็น ประชาชนคิดเห็นเป็นร้อยละเท่าใด แต่หากเราตีความผลการสำรวจร่วมกับคำถามและระบบคำถาม เราจะได้รู้ถึงคำถามที่ผู้คนคิดเพื่อจะทำการตอบ อย่างไรก็ตาม เราจะพบคำถามที่เป็นประเด็นปัญหาเชิงจริยธรรมที่ผู้กำหนดคำถาม/แบบสอบถามได้บิดเบือนไปเป็นประเด็นการเมือง เพราะต้องการเปลี่ยนการตอบสนองในเชิงจริยธรรมไปเป็นการตอบสนองทางการเมือง คำถามจึงไม่ได้มุ่งเน้นที่ประเด็นจริยธรรม แต่ถูกบิดเบือนให้กลายเป็นประเด็นปัญหาทางการเมือง (Bourdieu, 1979, p. 126) ดังนี้แล้ว ปัญหาที่แท้จริงจึงถูกละเลย ไม่ถูกตระหนักถึงและทำการแก้ไข เราจึงควรทำความเข้าใจโดยกลับไปพิจารณาที่คำถาม ระบบคำถาม และคำตอบอีกครั้ง เพราะความคิดเห็นที่เราต้องการในการตอบแบบสอบถาม สำคัญมากในการตีความและประมวลผลเพื่อสรุปผล

ในการวิเคราะห์เพื่อตีความและทำความเข้าใจ เราจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ด้วยหลากหลายมุมมอง มากกว่าแค่คำถามนั้น ๆ เพราะคำถามและผู้ตอบ ไม่ใช่วัตถุการศึกษาเหมือนกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เช่น คำถามที่เป็นปัญหาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เสรีภาพของปัจเจกบุคคล เสรีภาพของสื่อมวลชน หากเราอธิบายอย่างง่ายอาจได้คำตอบเพียงว่า การมีเสรีภาพมาก หรือผู้คนสนใจและตระหนักถึงเสรีภาพมาก แสดงว่ามีความเป็นประชาธิปไตยมาก แต่หากน้อยผู้คนสนใจน้อยหรือตระหนักในเรื่องเหล่านั้นน้อย แสดงว่าเป็นอำนาจนิยมมาก และอาจสรุปว่าสังคมนั้นตระหนักในประชาธิปไตย แต่หากเรายกระดับการวิเคราะห์ด้วยมุมมองอื่น เช่น ระดับมาตรฐานการดำรงชีวิต ระดับการศึกษา เราจะลดความโน้มเอียงในคำตอบเพียงเพื่อนำไปสู่การตีความอย่างลึกซึ้ง เพื่อเข้าใจอย่างถ่องแท้ และนำไปสู่การสร้างพลเมืองที่ดีในระบบประชาธิปไตยได้ (Bourdieu, 1979, p. 127)

ในคำถามบางข้อเราจำเป็นต้องพิจารณาความหมายของคำตอบเพราะในตัวคำถามมีแง่มุมอื่น ๆ ซ่อนอยู่ เช่น คุณชอบสังคมแบบใหม่ไหม? คำถามนี้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์หรือสัญลักษณ์บางอย่างในสังคมที่กระตุ้นให้คนตอบว่า ‘ชอบ’ หากคน ๆ นั้น สามารถเลื่อนลำดับชั้นทางสังคมหรือระดับการศึกษาให้สูงขึ้นได้จากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสะท้อนความเป็นการเมืองในคำถาม ในขณะที่หากเราถามคำถามอื่น เช่น ครูอาจารย์ควรนัดหยุดงานเมื่อถูกข่มขู่หรือไม่? คำถามนี้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ที่แท้จริง ซึ่งคำตอบที่ได้มักไม่เป็นไปตามที่หวังมากนัก เพราะเป็นคำถามเชิงจริยธรรม (Bourdieu, 1979, p. 127) ที่ผู้ตอบมักจะพิจารณาแง่มุมต่าง ๆ ก่อนที่ตอบ ฉะนั้น สิ่งสำคัญคือ เราต้องมองให้ออกว่า คำตอบนั้น คือคำตอบที่เป็นธรรมชาติของคนที่ต้องตอบอย่างที่คำถามนั้นถามหรือไม่ อย่างไรตาม เป็นความจริงที่ว่าคำถามในแบบสำรวจไม่ได้เป็นคำถามที่ตระหนักถึงคนที่ตอบคำถามอย่างแท้จริง อีกทั้งคำตอบก็ไม่ได้ถูกตีความเพื่อทำหน้าที่ในการตอบสนองหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามแต่คุณลักษณะของคนที่ตอบคำถามอย่างแท้จริง

ความเป็นการเมืองในแบบสอบถามจึงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่บูร์ดิเอด ชี้ให้เห็นผ่านการทำแบบสำรวจ การตระหนักในความคิดเห็นของประชาชน และการทำหน้าที่ของโพลสำรวจความคิดเห็น กล่าวคือ โพลสำรวจความคิดเห็นมักจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องทางเทคนิค โดยเฉพาะความเป็นตัวแทนหรือความสามารถเป็นตัวแทนได้ของกลุ่มตัวอย่าง เช่น พื้นที่กรุงเทพฯ ไม่ว่าประชากรจะมากเพียงไร กลุ่มตัวอย่างที่ถูกสุ่มมาเพื่อสำรวจมักจะอยู่ในหลักพันคน ในขณะที่ประชากรในกรุงเทพฯ มีประมาณ 5.53 ล้านคน (BOI, 2022) นอกจากนี้โพลยังถูกโต้แย้งถึงอคติของคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่สอดคล้องกับคำถาม รวมทั้งข้อละเลยหลายประการ เช่น การคาดคะเนให้คำตอบนั้นถูกคาดหวังว่าจะได้รับการตอบมากขึ้น บูร์ดิเอดเห็นว่ อคติในคำถามทำให้เราต้องพิจารณาเงื่อนไขทางสังคม เงื่อนไขการทำงานของคนทำแบบสอบถาม รวมทั้งความต้องการเฉพาะของสถาบันหรือหน่วยงาน เพราะไม่มีอะไรที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ เช่นเดียวกับคำถามและคำตอบในโพล ที่ล้วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเมืองทั้งสิ้น กล่าวอีกนัย คำถามในโพลสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการเมือง เพราะคำถามจะถูกเอามาออกไปใช้สำรวจเพื่อหาคำตอบได้ก็ต่อเมื่อกลายเป็นปัญหาการเมือง เช่นเดียวกับปัญหาด้านการศึกษา หรือปัญหาใด ๆ ก็ตาม ที่แม้เราจะรู้ว่ามีปัญหา แต่ก็ไม่สามารถนำเสนอได้จนกว่าจะกลายเป็นปัญหาทางการเมือง ดังนั้น หากเรา

มองปัญหาหนึ่ง ๆ ด้วยมุมมองอื่นที่ไม่ใช่การเมือง เราอาจมองได้กว้างกว่าและสะท้อนปัญหานั้น ๆ ได้ดีกว่า (Bourdieu, 1979, p. 124)

สำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติในบทสรุปของคำถามในแบบสำรวจ ได้แสดงให้เห็นว่า คำถามโดยส่วนใหญ่มีความเชื่อมโยงโดยตรงต่อเงื่อนไขทางการเมืองของคนที่มีอำนาจ ซึ่งหากเราเขียนสรุปประเด็นเดียวกันคนละช่วงเวลา เราก็จะได้คำตอบที่ต่างกันไป ดังนี้แล้ว ปัญหาที่โพลเสนอจึงสัมพันธ์กับผลประโยชน์ทางการเมืองที่การเมืองได้กำหนดหรือควบคุมทั้งคำถามและคำตอบ จึงไม่น่าแปลกใจที่ผู้คนเชื่อว่าโพลสำรวจความคิดเห็นสาธารณะเป็นเครื่องมือของการกระทำทางการเมือง (Bourdieu, 1979, pp. 124–125)

เมื่อโพลอาจกลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองได้ เราอาจต้องย้อนกลับไปคำถามว่า แล้วหน้าที่ของโพลคืออะไร บูร์ดิเอดเชื่อว่า โพลสำรวจความคิดเห็นเป็นเครื่องมือของการกระทำทางการเมือง คำตอบหรือความเห็นเป็นเพียงผลรวมของจำนวนความคิดเห็นส่วนบุคคล ที่ถูกนำเสนอเป็นค่าเฉลี่ย และถูกสื่อแนะนำเสนอได้กลายเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้กับผู้คิดคำถาม ความคิดเห็นของประชาชนที่ถูกวัดจากแบบสำรวจจึงไม่มีอยู่จริง เพราะหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของโพลคือ การสร้างภาพลวงตาว่า ความคิดเห็นของประชาชนนั้นมีอยู่ ทั้งที่ความคิดเห็นของแต่ละคนไม่สามารถสรุปรวมและแจกแจงเป็นกลุ่มได้อย่างง่าย ๆ เนื่องจากมีเงื่อนไขมากมายในการกำหนดให้คน ๆ หนึ่ง มีความคิดเห็นดังที่เรียกว่า cultural ethos และในเรื่องที่ถูกถาม คน ๆ นั้น อาจไม่เคยรู้หรือมีข้อมูลเลยก็เป็นได้ การเก็บข้อมูลความคิดเห็นจึงสะท้อนถึงคนที่ถูกรอบงำภายในสนามแห่งอำนาจ (field of power) (Bourdieu, 1990, p. 169) ดังนั้นบูร์ดิเอดจึงเสนอให้เรากลับไปตั้งต้นเพื่อพิจารณาถึงหน้าที่ของโพลว่าคืออะไร

จากมุมมองของบูร์ดิเอดเกี่ยวกับกระบวนการในการวิจัย การทำโพลสำรวจความคิดเห็น ไม่ใช่สิ่งที่ดำเนินการได้อย่างง่าย ๆ หากแต่จะต้องดำเนินการอย่างปราณีตตั้งแต่การกำหนดคำถามและคำตอบที่จะต้องให้ความสำคัญกับทุกคำตอบ จะต้องคำนึงถึงศักยภาพ/ความสามารถทางการเมืองของผู้ตอบ รวมทั้ง class ethos ที่เป็นเงื่อนไขเบื้องหลังของการกำหนดความคิดเห็น รวมทั้งต้องพิจารณาว่าคำถามและคำตอบที่ถูกกำหนดมาีความเป็นการเมืองในแบบสอบถามหรือไม่ หรือได้ถูกบิดเบือนให้กลายเป็นประเด็นทางการเมืองหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อให้ผลการสำรวจที่ได้สะท้อนความคิดเห็นของผู้คนและเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

## ปีแอร์ บูร์ดิเอกับภาววิทยา ญาณวิทยา และวิธีวิทยาของการสำรวจความคิดเห็น สาธารณะ

บูร์ดิเอดำเนินการให้กลับไปขบคิดถึงความแตกต่างของภาววิทยา (ontology) ญาณวิทยา (epistemology) และวิธีวิทยาของการอธิบายปรากฏการณ์ทางด้านสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากสังคมศาสตร์ทำการศึกษาค้นคว้ามนุษย์ ที่มีความแตกต่างกันทั้งเงื่อนไข บริบท และความคิดจิตใจ แต่วิทยาศาสตร์ทำการศึกษาวัตถุ/สิ่งของ ที่มีคุณสมบัติไม่ต่างกันแม้ขนาด จำนวน หรืออยู่ในสถานที่ที่แตกต่างกัน

การสำรวจความคิดเห็นสาธารณะเป็นการแสวงหาความรู้และหาคำตอบที่ใช้ระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ บนพื้นฐานของปรัชญาวิทยาศาสตร์แบบปฏิฐานนิยม (Positivism) ที่เชื่อในเหตุผลและความเป็นเหตุเป็นผลจากประสบการณ์ด้วยประสาทสัมผัส มุ่งสร้างกฎเพื่อใช้ในการอธิบายและการทำนาย และเชื่อว่าการแสวงหาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติกับทางด้านสังคมศาสตร์ไม่ได้แตกต่างกัน ดังนั้นการแสวงหาความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์จึงสามารถใช้วิธีการแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติได้ (Halfpenny, 2001, p. 372) และแน่นอนว่าแนวทางการแสวงหาความรู้ของสำนักปฏิฐานนิยมได้ถูกโต้แย้งตั้งแต่ภาววิทยา ญาณวิทยา จนกระทั่งวิธีวิทยา ไม่ว่าจะเป็นสำนักสัจนิยม (Realism) หรือสำนักตีความนิยม (Interpretativism) เช่น การศึกษาทางสังคมศาสตร์มีมิติด้านเวลา สถานที่ และคุณสมบัติที่เพิ่มเติมจากการที่คนมาอยู่รวมกันที่มีทั้งมองเห็นและมองไม่เห็น ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้โดยปราศจากอคติ และไม่สามารถสร้างความรู้แบบสากลที่ความสัมพันธ์ของเหตุและผลเกิดขึ้นซ้ำ ๆ (Limmanee, 1999, pp. 54, 64)

บูร์ดิเอดำเนินการกล่าวถึงการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะกับความเป็นวิทยาศาสตร์ ว่าการเติบโตของวิทยาศาสตร์ การพิสูจน์ทดลองถูกอธิบายด้วยสูตรตัวเลขในเชิงปริมาณ ที่ทำให้ผู้คนสามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ง่าย ๆ ด้วยร้อยละ แผนภูมิ กราฟ ฯลฯ ทำให้การสำรวจความคิดเห็นสาธารณะเติบโตอย่างรวดเร็วเมื่อเราเชื่อในตัวเลข การแสดงผลด้วยตัวเลขหรือร้อยละจึงเท่ากับความจริงที่ถูกต้องบริสุทธิ์ แต่นั่นเป็นเพียงความจริงแบบง่าย ๆ ที่ไม่สามารถให้ความยุติธรรมหรืออธิบายเพื่อเข้าใจปัญหาสังคมที่มีความซับซ้อนได้ เช่น เมื่อสื่อมวลชนนำเสนอผลการสำรวจ หรือเมื่อบรรณาธิการข่าวการเมืองหรือนักวิเคราะห์การเมืองได้หยิบยกปัญหาขึ้นมาจากผลการสำรวจความคิดเห็น ก็เป็นการหยิบยกปัญหาที่ไม่ถูกต้อง เพราะการวิเคราะห์วิจัยแบบวิทยาศาสตร์เป็นไปเพื่อสร้างความเป็นวัตถุวิสัย

ไม่ใช่เพื่อเข้าใจปัญหาอย่างละเอียดละออบนพื้นฐานของปัญหา และที่สำคัญยังทำให้ การศึกษา/การสำรวจความคิดเห็นใดก็ตามที่ไม่ได้เดินไปด้วยวิธีการแบบ วิทยาศาสตร์/ระเบียบวิธีที่อ้างอิงตามแนวทางแบบวิทยาศาสตร์ ก็จะกลายเป็น การศึกษาที่มีอคติ (Bourdieu, 1990, pp. 168–169)

สำหรับความเป็นตัวแทน ความพยายามทำให้การสำรวจเป็นที่ยอมรับจากคน ทั่วไปว่า กระบวนการและผลสำรวจนั้นมาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่มี กระบวนการในการสุ่มตัวอย่างอย่างถูกต้อง แบบสอบถามที่มีความเที่ยงตรง มีการ เก็บข้อมูลโดยปราศจากอคติ เป็นกลาง และแสดงผลด้วยตัวเลข ร้อยละ ที่สะท้อน ความเป็นวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม บูร์ดิเอดตั้งข้อสังเกตว่า การเก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนที่มีความคิดเห็น มีเงื่อนไขมากมายในการกำหนดความคิด ความเห็น ทศนคติ หากเราพิจารณาจากมโนทัศน์ของเขาเรื่องชนชั้น รสนิยม ทุน สนาม การแสดงออก ฮาปิตุส (คือแนวปฏิบัติที่รวมเอาโครงสร้างต่าง ๆ เข้ามาไว้ ด้วยกันและแสดงออกมา) ฯลฯ จะพบว่าเหล่านี้คือส่วนหนึ่งของคำอธิบายคุณลักษณะ ของแต่ละคนที่เป็นเงื่อนไขสำคัญของความแตกต่าง การใช้ระเบียบวิธีแบบ วิทยาศาสตร์มาเทียบเคียงเพื่อเก็บข้อมูลในคน จึงนำไปสู่ข้อสงสัยในความน่าเชื่อถือ ความเที่ยงตรง และการปราศจากอคติของระเบียบวิธี (Bourdieu, 1990, p. 169) นอกจากนี้ คนที่อยู่ในสังคมที่แตกต่างกันก็มีพื้นฐานทางสังคมเฉพาะ (ethos) (Smith, 2003, p. 463) อันนำไปสู่ความแตกต่างกันในการแสดงออกรวมทั้งฮาปิตุส ดังนั้น ในสังคมที่ผู้คนเห็นดีเห็นชอบกับการอธิบายที่ให้ความสำคัญแบบวิทยาศาสตร์ นำเสนอด้วยตัวเลขเพื่อให้เห็นและเข้าใจอย่างง่าย ๆ แต่ไม่ได้ลึกซึ้งในที่ที่ไปที่ไปของ ความคิดเห็น ความสัมพันธ์ของความคิดเห็นกับคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบ คำถาม รวมทั้งไม่ได้วิเคราะห์ถ้อยคำอย่างละเอียดละออ ความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง จึงกลายเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้กับคำตอบ และสมมติฐาน ของผู้ตั้งคำถาม (Bourdieu, 1990, p. 168)

“ความคิดเห็นของประชาชน” เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ถูกตั้งข้อสงสัยในความมีอยู่จริง เพราะความคิดเห็นที่ถูกนำเสนอในรูปร้อยละ คือ สิ่งประดิษฐ์ที่ดูเรียบง่ายและบริสุทธิ์ แต่ทำหน้าที่ในการปกปิดความจริงที่ว่า ความคิดเห็นคือระบบของพลังของ ความตึงเครียดที่แสดงออกในรูปของร้อยละที่เป็นตัวแทนความคิดเห็น และ ความสัมพันธ์ของพลังไม่สามารถลดทอนไปเป็นความสัมพันธ์ของพลังอื่นใดได้ กล่าวคือ การใช้อำนาจใด ๆ จะมาพร้อมกับวาทกรรมที่มุ่งสร้างความชอบธรรม ในอำนาจให้กับผู้ที่ใช้อำนาจ มันจึงมีแนวโน้มในการใช้อำนาจเพื่อปกปิดตัวตน

และอำนาจที่สมบูรณ์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อถูกปิดอย่างเต็มที่ ดังเช่นที่เรามักได้ยิน นักการเมืองบอกว่า ความคิดเห็นของประชาชนอยู่ข้างเรา (Bourdieu, 1979, p.125) บุรีดิเออได้ตั้งข้อสงสัยเพิ่มเติมในความจริงของความคิดเห็น (Bourdieu, 1979, p. 124) ดังนี้

1. หากสมมติฐานเบื้องต้นสำหรับการวิเคราะห์โพลสำรวจความคิดเห็น คือ คนทุกคนสามารถมีความคิดเห็นได้ หรือเป็นไปได้ที่ทุกคนจะแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ บุรีดิเออได้โต้แย้งว่า การสุ่มและสอบถามความคิดเห็น เป็นความเสี่ยงที่จะไปละเมิดความรู้สึกแบบประชาธิปไตยที่บริสุทธิ์ของปัจเจกชนคนนั้น เพราะแบบสอบถามมีลักษณะของการกำหนดให้คิดกำหนดให้ตอบ แต่ผู้ตอบแบบสอบถาม อาจไม่สบายใจที่จะตอบ ไม่คิดที่จะตอบ ไม่พบตัวเลือกที่ต้องการตอบ ไม่มีความรู้ ความเข้าใจดีพอในเรื่องที่ต้องตอบ ฯลฯ

2. ในการทำโพลที่มีการแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ จำแนกตามปัจจัย เพศ อายุ การศึกษา รายได้ การติดตามข่าวสาร ฯลฯ ด้วยระเบียบวิธีวิจัยทำให้เรา เชื่อว่า ความคิดเห็นทั้งหมดมีคุณค่าเท่าเทียมกัน แต่บุรีดิเออโต้แย้งว่า เป็นไปได้ยาก ที่ความคิดเห็นต่าง ๆ จะมีคุณค่าที่เท่าเทียมกัน เช่น หากเราไม่เคยมีความรู้ในคำถาม ที่ถูกถาม แต่ได้รับการสุ่มและตอบคำถามนั้น คำตอบนั้นอาจเกิดจากการคาดเดา ที่แตกต่างจากคนที่มีความรู้ เข้าใจและตอบคำถาม คุณค่าของคำตอบจึงแตกต่างกัน อันส่งผลให้ผลการสำรวจถูกบิดเบือนได้

3. ความจริงพื้นฐานของการถามคำถามทุก ๆ คน ด้วยคำถามเดียวกัน ส่อให้เห็นถึงสมมติฐานที่ถูกวางไว้ตั้งแต่ต้นว่ามีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่าอะไรคือสิ่งที่ เป็นปัญหา นั่นคือการเห็นพ้องว่าคำถามไหนที่ควรถูกถาม ความคิดเห็นจึงถูกตีกรอบ เอาไว้ตั้งแต่แรก

บุรีดิเออจึงปฏิเสธความจริงของความคิดเห็นของประชาชน ที่เกิดจากร ะเบียบวิธีวิจัยแบบวิทยาศาสตร์ที่กล่าวอ้างถึงความเป็นวัตถุวิสัยและเป็นกลาง เพราะแม้ทุกคนจะสามารถมีและแสดงความคิดเห็นได้ แต่คำถามและตัวเลือกอาจ ไปละเมิดผู้ตอบที่ไม่เคยมีข้อมูล ความรู้ หรือความคิดเห็นนั้น ๆ มาก่อน คำตอบที่ได้ จึงอาจไม่ตรงกับคำถาม ขณะเดียวกันคำถามที่เป็นกลางนั้น ก็ไม่มีใครบอกได้ว่า กระบวนการออกแบบสอบถามมีความเข้มงวดกับความเป็นกลางและแสดง ความเป็นกลางทางวิทยาศาสตร์มากน้อยเพียงไร ความคิดเห็นที่ได้จึงไม่ใช่ความคิดเห็น ที่แท้จริง เพราะเป็นการคิดบนตัวเลือกที่ถูกกำหนดมาให้ จึงทำให้โพลไม่สามารถ ทำนายได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล (Bourdieu, 1979, p. 127)

การสำรวจความคิดเห็นด้วยระเบียบวิธีแบบวิทยาศาสตร์ ทำให้เราเชื่อว่าความคิดเห็นทั้งหมดมีคุณค่าที่เท่าเทียมกันแม้กลุ่มตัวอย่างจะมีคุณสมบัติแตกต่างกัน แต่บูร์ดิเอดกลับเสนอว่า คุณค่าที่เท่าเทียมกันของความคิดเห็นทั้งหมดนั้น เป็นเรื่องที่ห่างไกลจากความจริงอย่างมาก เพราะการรวมเอาความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน โดยที่ไม่ได้มีความสำคัญที่แท้จริงเหมือนกัน ผลของการสำรวจนั้นก็จะถูกทำให้บิดเบือนจากความเป็นจริงไปอย่างมาก (Bourdieu, 1979, p. 124) และในการวิเคราะห์ผลการสำรวจเพื่อตีความและทำความเข้าใจ การวิเคราะห์ผลอย่างง่าย ๆ ด้วยการคำนวณออกมาเป็นร้อยละ แม้ตัวเลขจะทำให้เราสามารถเข้าใจได้อย่างง่ายดาย แต่ไม่ได้ช่วยให้เราเข้าใจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างและปรากฏการณ์อย่างถ่องแท้ บูร์ดิเอดจึงเสนอให้เราตีความผลการสำรวจอย่างเคร่งครัดโดยพิจารณาคำถาม ระบบของคำถาม และวิเคราะห์คำตอบทั้งระบบในเชิงญาณวิทยาเพื่อที่เราจะเข้าใจได้ว่าอะไรคือคำถามที่ผู้ตอบแบบสอบถามคิดเพื่อที่จะตอบอย่างแท้จริงผล (Bourdieu, 1979, p. 126)

เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมาและมีปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างที่นำไปสู่การมีความคิดจิตใจ มีความรู้ ไม่รู้ ไม่สนใจ ฯลฯ จึงทำให้มนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกัน ความแตกต่างกันนี้เป็นคุณสมบัติของมนุษย์ที่ทำให้ไม่มีใครสามารถแทนใครได้ ความคิดเห็นจึงเกิดขึ้นจากเงื่อนไขเฉพาะของแต่ละบุคคลซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น cultural ethos นั่นคือ แต่ละคนมีองค์ประกอบของเงื่อนไขมากมายนั่นคือ ทุน ตำแหน่งทางสังคม ชนชั้น สุนาม และปฏิบัติการ ที่ประกอบสร้างความคิดเห็นไม่คิดเห็น/ไม่ตอบ/เลือกที่จะไม่ตอบ/ไม่สนใจ การสำรวจความคิดเห็นสาธารณะจึงถูกตั้งคำถามตั้งแต่ภววิทยา เพราะการศึกษามนุษย์แต่ละคนแตกต่างกับการศึกษาวัตถุด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จึงมีปัญหาตั้งแต่ความเป็นตัวแทนที่บูร์ดิเอดตั้งคำถามถึงความมีอยู่จริง และเมื่อทำการสำรวจ ญาณวิทยา ก็เป็นสิ่งที่ถูกตั้งคำถามด้วยเช่นเดียวกัน เพราะสิ่งที่ได้จากการสำรวจคือความคิดเห็น แต่ความคิดเห็นของคนที่มีความคิดเห็นต่างกัน ย่อมเป็นไปได้ที่ทุกความคิดเห็นจะมีความเท่าเทียมกันส่งผลให้ข้อสรุปที่อธิบายด้วยร้อยละแต่ละเลยการอธิบายเงื่อนไขอื่น ๆ ประกอบเป็นข้อสรุปที่ไม่ถูกต้อง ประกอบกับความคิดเห็นคือคุณลักษณะเฉพาะที่หลีกเลี่ยงอคติไม่ได้ การศึกษาด้วยระเบียบวิธีแบบวิทยาศาสตร์ที่เป็นกลาง ไม่มีอคติ จึงถูกตั้งคำถามถึงความเป็นกลาง ปราศจากอคติ และปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง ดังนั้นแล้ว การสำรวจความคิดเห็นสาธารณะจากมุมมองของบูร์ดิเอดจึงถูกตั้งคำถามทั้งภววิทยา ญาณวิทยา และวิธีวิทยา

## การสำรวจความคิดเห็นสาธารณะในสังคมการเมืองไทย

การสำรวจความคิดเห็นสาธารณะในสังคมการเมืองไทยเกิดขึ้นมานานแล้ว แต่ผลการสำรวจบ่อยครั้งที่เกิดปัญหาความน่าเชื่อถือและความเชื่อมั่นของสำนักโพล เช่น การเลือกตั้งผู้ว่ากรุงเทพฯ พ.ศ.2556 ที่ผลการสำรวจของสวนดุสิตโพล เอแบคโพลล์ สวนสุนันทาโพล กรุงเทพโพล บ้านสมเด็จโพลล์ หรือเจ็ดสีโพลล์ ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 7 ออกมาตรงกันว่า พล.ต.อ.พงศพัทธ์ พงศเจริญ จะมีคะแนนนำ มีเพียงนิด้าโพลที่เดียวที่ผลสำรวจออกมาว่า ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร มีคะแนนนำ (“Four polls point,” 2013; Bangyikan, 2013; Boonlom, 2013; “Suan Sunandha–Suan Dusit accept poll,” 2013; M.J.F.D.T, 2013; “Ban Somdet point poll,” 2013) หรือการสำรวจความคิดเห็นเรื่องเดียวกันแต่ผลออกมาแตกต่างกัน โดยปรากฏชื่อผู้ที่เหมาะสมจะเป็นนายกรัฐมนตรีถึง 4 รายชื่อ คือ ผลการสำรวจจาก สวนดุสิตโพลชี้ว่าถ้ามีการเลือกตั้งใหม่ ประชาชนร้อยละ 28.67 อยากได้นายพิชิต ลิ้มเจริญรัตน์ เป็นนายกรัฐมนตรี (Kannika, 2021b) จากนิด้าโพลชี้ว่า ร้อยละ 36.54 ยังไม่สามารถหาคนที่เหมาะสมได้ รองลงมา ร้อยละ 16.93 เป็นพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (Paooaree, 2021b) และจากซูเปอร์โพล ชี้ว่าร้อยละ 68.2 ให้เป็น พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา (Kannika, 2021a) และยังมีโพลจากมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมิกราชที่สำรวจเฉพาะกรุงเทพฯ พบว่า คนกรุงเทพฯ ต้องการให้จุรินทร์ ลักษณวิศิษฎ์ เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป (“STOU reveals Bangkokian,” 2021; “City poll! ‘Jurin’ leads,” 2021) ความไม่สามารถทำนายได้อย่างแม่นยำ หรือความหลากหลายของผลการสำรวจแม้จะเป็นเรื่องเดียวกัน นำไปสู่ความสงสัยและความไม่เชื่อมั่นต่อผลการสำรวจ สำนักโพล รวมทั้งระเบียบวิธีวิจัยแบบวิทยาศาสตร์ที่สำรวจประเด็นทางสังคม

สำหรับระเบียบวิธีวิจัย แต่ละสำนักโพลมีวิธีการในการสำรวจที่แตกต่างกัน เช่น นิด้าโพล สำรวจความคิดเห็นด้วยการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ที่เชื่อว่า การไม่เผชิญหน้าจะลดความไม่ไว้วางใจหรือความกังวลใจว่าจะจำหน้าได้ ทำให้สบายใจ และจะตอบความจริง โดยสุ่มตัวอย่างจากฐานข้อมูลตัวอย่างหลัก (master sample) ปัจจุบันมีขนาดตัวอย่างหลัก 312,692 หน่วยตัวอย่าง กระจายทุกระดับการศึกษา และอาชีพ (Rahurak & Banchanon, 2013) ใช้โปรแกรม Question Pro สร้างแบบสอบถามออนไลน์ และประยุกต์ใช้บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์หรือด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่น การตอบแบบสอบถามทางออนไลน์ การลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อเก็บข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้นำประมวลผลเขียนรายงานผลการสำรวจโดยคำนึงถึง

ความสมบูรณ์และความสอดคล้องของคำตอบในแบบสอบถามทุกฉบับ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย เขียนรายงานการวิจัยและเผยแพร่สู่สาธารณะผ่านสื่อต่าง ๆ โดยคำนึงถึงการป้องกันและรักษาความปลอดภัยของข้อมูลตัวอย่างหลัก (Nida Poll, n.d.) นิด้าโพลนำเสนอผลการสำรวจผ่านเว็บไซต์ โดยมีผลจากตัวเลือกสำหรับการไม่ตอบ ไม่สนใจ ไม่ทราบ เฉย ๆ ซึ่งเป็นทางเลือกที่มากกว่าคำตอบที่ถูกกำหนดเอาไว้ อย่างไรก็ตามตัวเลือกเช่นนี้ไม่ได้ปรากฏในทุกการสำรวจ แต่ทำให้เห็นว่านิด้าโพลให้ความสำคัญกับความหลากหลายของความคิดเห็นและการไม่มีความคิดเห็น เช่น ผลการสำรวจเรื่องม็อบเยาวชนปลดแอก 7 สิงหาคม ประชาชนประสงค์จะให้มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือไม่ ทำไมพรรคประชาธิปัตย์ฝ่ายเลือกตั้งซ่อมนครศรีธรรมราช (Paooree, 2021a; 2021c; 2021d)

สำหรับสวนดุสิตโพล เก็บข้อมูลทั้งการสัมภาษณ์และการสำรวจออนไลน์ โดยสัมภาษณ์เวลาประมาณ 9.00–16.00 น. ตามจุดที่มีผู้คนอยู่กันมาก หรือในช่วงเทศกาลเลือกตั้งจะโทรเข้าโทรศัพท์พื้นฐาน ปัจจุบันได้ทำการสำรวจออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ดังปรากฏในเฟซบุ๊ก คือ <https://www.facebook.com/suandusitpoll/> การทำโพลแต่ละชิ้นจะใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการนำเสนอผลการสำรวจ โดยจะมีการวางแผนในวันจันทร์–อังคาร จากนั้นเก็บข้อมูลวันศุกร์และเสาร์ประมวลผลและสรุป และส่งผลสำรวจไปยังสื่อมวลชนวันอาทิตย์ เช่น การสำรวจออนไลน์เรื่อง “ที่สุดแห่งปี 2564” ที่สวนดุสิตโพลได้เผยแพร่ที่หน้าเพจเฟซบุ๊กเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2564 โดยระบุว่าสามารถตอบได้ถึงวันที่ 30 ธันวาคม 2564 (Suan Dusit Poll, 2021a) และนำเสนอผลการสำรวจเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2564 (Suan Dusit Poll, 2021b) เป็นอินโฟกราฟฟิก และรายละเอียดอย่างย่อ ในส่วนของรายละเอียดเพิ่มเติม ปรากฏใน <https://suandusitpoll.dusit.ac.th/WEB/survey-result/2740/> (Yeamchim, 2021) ในส่วนของการตรวจสอบความถูกต้องประมวลผลและวิเคราะห์ผล โพลสวนดุสิตได้ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างคำถามกับคำตอบในแบบสอบถาม (Third World, 2017)

สำหรับซูเปอร์โพล ในการนำเสนอผลการสำรวจ ระบุชัดเจนว่า ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน ทั้งการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ การลงพื้นที่และการเก็บข้อมูลในโลกโซเชียลทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ระบุจำนวนตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูลและระยะเวลาดำเนินโครงการ เช่น การสำรวจเรื่องปรับคณะรัฐมนตรีเพื่อใคร ทำการเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน จำนวน 1,871 ตัวอย่าง ดำเนินโครงการวันที่ 1–5 มิถุนายน 2563 (Kannika, 2020a) ขณะเดียวกันก็จะใช้

พื้นที่ออนไลน์ของตนเอง คือ <https://www.superpollthailand.net/> ในการชี้แจงข้อสงสัยในระเบียบวิธีวิจัย การสำรวจ การเก็บข้อมูล และเงินทุนในการทำโพลที่มักถูกตั้งคำถามว่าสำนักโพลมีความสัมพันธ์กับกลุ่มหรือชั่วคราวหรือไม่

สำหรับสำนักโพลอื่น ๆ ได้แสดงผลการสำรวจและรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลบนเว็บไซต์มากขึ้นน้อยต่างกัน ในส่วนของคำถามไม่ปรากฏตัวเลือก ไม่ตอบ ไม่สนใจ ไม่มีความคิดเห็น มีเพียง เห็นด้วย/ไม่เห็นด้วย ควร/ไม่ควร สำหรับการวิเคราะห์ผลการสำรวจ ไม่ได้ระบุวิธีการเก็บข้อมูลโดยละเอียด และอีกหลายสำนักโพลนำเสนอแต่ภาพอินโฟกราฟฟิกที่ระบุรายละเอียดของผลการสำรวจและจำนวนกลุ่มตัวอย่างอย่างย่อโดยไม่ปรากฏระเบียบวิธีอื่น ๆ เพิ่มเติม

เมื่อพิจารณาการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะในสังคมการเมืองไทย ที่มีหลายสำนักโพลและมีการสำรวจในหลายหัวข้อและประเด็นที่เป็นประโยชน์ แต่ผลโพลหลายครั้งนำไปสู่ข้อสงสัยในการทำหน้าที่ ความสัมพันธ์กับการเมืองและความเป็นกลาง ที่แม้กระทั่งสื่อมวลชนเองก็ได้ไปสอบถามถึงกรณีที่ถูกตั้งข้อสงสัยในผลการสำรวจว่ามีผลประโยชน์หรืออคติเข้าข้างบางพรรคการเมืองหรือไม่ เช่น กรณีโพลสุโขทัยธรรมาธิราชกับผลการสำรวจคนกรุงเทพฯ ว่านายจุรินทร์ ลักษณวิศิษฎ์ เหมาะสมที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป (“City poll! ‘Jurin’ leads,” 2021) ทั้งที่การเลือกตั้งเมื่อปี 2562 พรรคประชาธิปัตย์ไม่ได้ ส.ส. ในพื้นที่กรุงเทพฯ เลยก็ตาม นายจุรินทร์ หัวหน้าพรรค ก็ไม่ใช่ ส.ส. ในพื้นที่กรุงเทพฯ รวมทั้งไม่ปรากฏชื่อนายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ หัวหน้าพรรคก้าวไกล และโดยเฉพาะเมื่อ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ ที่ปรึกษาโพลได้ขอลาออกเนื่องจากผลการสำรวจนี้ เพื่อรักษาภาพลักษณ์ขององค์กรและจุดยืนของความสุจริตและความเที่ยงตรงทางวิชาการที่ยึดมั่นมาโดยตลอด (“Teerapat resigns from STOU,” 2021) ยิ่งทำให้เกิดความสงสัยและไม่เชื่อมั่นในผลโพลและสำนักโพล

นอกจากนี้ ยังมีผลการสำรวจในประเด็นการเมืองของเอแบคโพลส์ในช่วงเวลาหนึ่งที่ถูกมองว่ามีความเอนเอียงเข้าข้างรัฐบาล จนกระทั่งผู้บริหารของเอแบคโพลส์มาตั้งสำนักโพลใหม่คือซูเปอร์โพล ผลการสำรวจก็ดูจะเข้าข้างรัฐบาลจนเป็นคำถามที่หลายคนคลางแคลงใจ เช่น การสำรวจ ทำอย่างไรเราจึงก้าวข้ามทักษิณได้ ระหว่างวันที่ 15-23 พฤศจิกายน พ.ศ.2562 พบว่า ร้อยละ 46 ตอบว่าพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา คือนายกรัฐมนตรีที่ไม่เคยทำอะไรเพื่อธุรกิจของครอบครัว และร้อยละ 60.3 ระบุว่า

ความเรียบง่ายและเป็นกันเอง คือภาพลักษณ์ที่ประชาชนจำได้ หรือการสำรวจที่สุ่มแห่งปี 2564 ด้านการเมืองภาพใหญ่ ที่ร้อยละ 31.6 ระบุว่า นักการเมืองฝ่ายรัฐบาลที่น่าประทับใจ พอใจที่สุดแห่งปี 2564 คือ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา และร้อยละ 50.4 ระบุว่า โครงการคนละครึ่งคือ ผลงานของรัฐบาลที่น่าประทับใจ พอใจที่สุดแห่งปี 2564 (Kannika, 2021b) ซึ่งมีนักวิชาการตั้งข้อสังเกตผลสำรวจนี้ ทั้งการกำหนดคำถามและคำตอบ กลุ่มตัวอย่างและวิธีการเก็บข้อมูล ว่าอาจมีอคติ (“Academics found suspicious,” 2022) ซึ่งผู้อำนวยการสำนักวิจัยซูเปอร์โพลได้ชี้แจงว่าการออกแบบโพลและตัวเลือกที่ตั้งอยู่บนฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เจาะลึกจากประชาชนซึ่งเป็นข้อมูลเชิงอัตวิสัยจากกลุ่มตัวอย่างที่ถูกต้องศึกษา (“Superpoll clarify all issues,” 2022) อย่างไรก็ตามพบผลการสำรวจหลายครั้งที่ชี้ว่ารัฐบาลมีจุดอ่อนและปัญหา เช่น การสำรวจเรื่องภาพการเมืองหลังสู้ศึกอภิปราย (Kannika, 2020b) การสำรวจเรื่องปรับคณะรัฐมนตรีเพื่อใคร (Kannika, 2020a)

อีกกรณีที่เป็นข้อสงสัยว่าโพลมีความสัมพันธ์กับการเมือง คือข้อความผ่านไลน์ส่วนตัวของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและกรมการบริหารพรรคพลังประชารัฐ (พปชร.) ที่เสนอให้ทำโพลพรรคการเมืองถามถึงสาเหตุที่พรรคพลังประชารัฐตกต่ำ ทำโพลขึ้นมาให้มีคำตอบให้ประชาชนเลือก (“Heng accepts chat,” 2022) เพราะการทำโพลแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยในระบบพรรคการเมือง การเสนอให้ทำโพลก็เพื่อเป็นการหาทางออกให้กับพรรคพลังประชารัฐว่าตกต่ำตามที่สื่อมวลชนกล่าวอ้างหรือไม่ และการพาดพิง ร.อ.ธรรมนัส ก็เป็นเพียงการยกตัวอย่างในการตั้งคำถาม เพราะการทำโพลจะเป็นการช่วยตัดสินใจจริงและผลโพลอาจชี้นำพรรคฯ ไปในทิศทางที่ถูกต้อง (“My line! ‘Heng’ accepts,” 2022) กรณีนี้จึงเห็นถึงความเป็นไปได้ที่โพลจะถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง

หรือกรณีที่ ดร.อานนท์ คักคี่วรวิชัย ผู้อำนวยการนิต้าโพล ได้ลาออกเนื่องจากถูกระงับการเผยแพร่ผลการสำรวจประเด็นการยี่มนาฬิกาของพลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ โดยอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์หรือนิต้าซึ่งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ได้ให้เหตุผลว่าเพื่อปกป้องชื่อเสียงของสถาบัน เนื่องจากการทำโพลครั้งนี้ขาดคุณสมบัติการเป็นโพลที่ดีและถูกต้องตามหลักวิชาการ ช่วงเวลาในการทำโพลไม่เหมาะสม อีกทั้งประเด็นดังกล่าวกำลังอยู่ภายใต้การสอบสวนของ ป.ป.ช. และยังไม่ได้ข้อสรุป ผลโพลอาจสร้างกระแสชี้นำสังคม

และนำไปสู่ความวุ่นวายในสังคมได้ (Sakwovich, 2018) แต่ ดร.อานนท์ ได้ชี้แจงว่าการลาออกเป็นไปเพื่อรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพทางวิชาการ

เมื่อเราวิเคราะห์การสำรวจความคิดเห็นสาธารณะในสังคมการเมืองไทยที่ทุกสำนักต่างกล่าวว่าใช้วิธีการวิจัยแบบวิทยาศาสตร์ ที่ถูกต้อง เป็นกลาง เชื่อถือได้ ปราศจากอคติ ด้วยแนวคิดของบูร์ดิเยอ จะพบว่าในแต่ละแบบสำรวจมีการกำหนดคำถามและคำตอบ ซึ่งนั่นอาจหมายความว่าคำตอบได้ถูกเตรียมเอาไว้แล้ว หรือได้ถูกปิดเป็นอันให้กลายเป็นประเด็นทางการเมือง โดยการลุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาตัวแทน และในการเก็บข้อมูลอาจเป็นเพียงแค่ขั้นตอนในการสร้างความชอบธรรมให้กับผลการสำรวจที่เป็นภาพลวงตาเพื่อปกปิดความเป็นการเมืองในแบบสอบถาม ผลการสำรวจความคิดเห็นที่ได้มาจึงไม่ใช่ความจริง และโดยเฉพาะเมื่อสื่อเลือกเอาข้อมูลบางส่วนมานำเสนอก็ยังชี้ถึงความเป็นการเมืองในแบบสอบถาม เป้าหมายของการสำรวจจึงเป็นเป้าหมายในทางการเมือง ที่เป็นไปเพื่อสร้างความชอบธรรมหรือลดทอนความชอบธรรมในรัฐบาลหรือนโยบายของรัฐบาล และนัยของผลการสำรวจคือ ประชาชนยังอยู่ข้างรัฐบาลหรือต่อต้านรัฐบาล ไม่ใช่เป้าหมายปลายทางแบบวิทยาศาสตร์ ที่จะชี้แจงชี้แจงให้เห็นรายละเอียดต่าง ๆ ที่อยู่ภายในความคิดเห็นทางการเมือง (Bourdieu, 1990, p. 113)

การสำรวจความคิดเห็นสาธารณะที่ถูกตั้งข้อสงสัยในความน่าเชื่อถือนี้ เป็นการสงสัยในภาววิทยา ญาณวิทยา และวิธีวิทยา ของการสำรวจความคิดเห็น ที่ผู้ทำแบบสอบถามเชื่อในปรัชญาการแสวงหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์ เชื่อในการค้นพบความจริงโดยวิธีวิจัยที่เป็นกลางปราศจากอคติ ตรวจสอบและเชื่อถือได้ ในขณะที่ประชาชนที่ไม่ว่าจะถูกสำรวจหรือไม่ แต่เมื่อรับทราบผลการสำรวจกลับรู้สึกว่าการสำรวจนั้นไม่ตรงตามความจริง ซึ่งเป็นไปได้หลากหลายสาเหตุ แต่สิ่งหนึ่งที่บูร์ดิเยอชี้ให้เราเห็นคือ ความคิดเห็นของผู้คนแตกต่างกันได้ตาม cultural ethos หรือก็คือฮาบิตุส แต่หากจะพิจารณาผลการสำรวจ การกลับไปพิจารณาที่กระบวนการในการสำรวจ อ่านคำถามคำตอบในแบบสอบถามอย่างถี่ถ้วนว่ามีจุดมุ่งหมายในการปกปิดสิ่งใดไว้หรือไม่ แล้วจึงมาวิเคราะห์ร่วมกับผลการสำรวจ น่าจะทำให้ตัดสินใจได้ว่าเราจะเชื่อถือผลการสำรวจนั้นหรือไม่และมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะในสถานการณ์ทางการเมืองที่มีความขัดแย้ง ที่โพลอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือหรือใช้ประโยชน์ทางการเมือง และกลายเป็นว่าสำนักโพลนั้นเข้าข้างหรือมีอคติ (Third World, 2017) ทั้งนี้สำนักโพลต้องแสดงความโปร่งใสด้วยการเสนอข้อมูลต่าง ๆ ที่ใช้ในการสำรวจในช่องทางที่ประชาชนทั่วไปสามารถค้นหาได้ไม่ยาก เพื่อให้

ประชาชนได้ค้นหา และพิจารณาวิเคราะห์ว่าสำนักโพลเชื่อถือได้มากน้อยเพียงไร

## สรุปและอภิปรายผล

ปีแอร์ บูร์ดิเอด พยายามชี้ให้เราเห็นถึงปัญหาจากการทำโพลที่ดำเนินการด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ดูเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ แต่ผลการสำรวจเรื่องเดียวกันหรือดำเนินการในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน แต่ผลที่ได้แตกต่างกัน ได้นำไปสู่ข้อสงสัยในความน่าเชื่อถือในระเบียบวิธี ในความจริงของความคิดเห็นและความเป็นตัวแทน และความถูกต้องในผลการสำรวจ ขณะเดียวกันบูร์ดิเอดยังชี้ให้เห็นถึงความเป็นการเมืองที่ถูกปกปิดในแบบสอบถาม ด้วยการกำหนดประเด็น การกำหนดคำถามและคำตอบ เพื่อให้ผู้คนตอบคำถามในแบบที่ถูกกำหนดเอาไว้ หรือก็คือคำตอบได้ถูกกำหนดล่วงหน้าเอาไว้แล้ว โดยต้องการให้ความคิดเห็นที่ได้สร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลหรือนักการเมือง

ข้อเสนอเพื่อทำความเข้าใจการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะของปีแอร์ บูร์ดิเอด ตั้งอยู่บนพื้นฐานของภววิทยา ญาณวิทยา และวิธีวิทยา ที่ช่วยทำให้เราเข้าใจเบื้องหลังข้อถกเถียงหรือข้อสงสัยที่มีต่อความเชื่อมั่นในการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ บูร์ดิเอดชี้ให้เราเห็นว่า การสำรวจความคิดเห็นสาธารณะตั้งอยู่บนแนวคิดปรัชญาทางวิทยาศาสตร์แบบปฏิฐานนิยม ที่เชื่อว่าเราสามารถเข้าถึงความจริงได้ด้วยวิธีการที่เป็นวัตถุวิสัย และความรู้ที่แท้จะได้มาด้วยขั้นตอนและวิธีการที่เป็นเหตุเป็นผล เป็นกลาง ปราศจากอคติ ฉะนั้น ความจริง ความรู้ และวิธีวิทยาของผู้จัดทำโพลจึงอิงกับแนวทางแบบปฏิฐานนิยม ที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของมนุษย์ เพราะมนุษย์/ประชาชนและความคิดเห็นของประชาชนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เนื่องจากความคิดเห็นเกิดขึ้นจากเงื่อนไขจำนวนมากประกอบกันผ่านระยะเวลา ทั้งทุน ชนชั้น รสนิยม ตำแหน่ง สุนาม และการแสดงออกที่เป็นความโน้มเอียง ในการกระทำการที่บูร์ดิเอดเรียกว่าฮาปิตุส (Bourdieu, 1977, pp. 78-79) ดังนั้น การอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยแนวทางแบบปฏิฐานนิยม จึงเชื่อในภววิทยา ญาณวิทยา และวิธีวิทยาที่ไม่สอดคล้องกับสภาพของมนุษย์ที่มีความแตกต่างหลากหลาย วิธีวิทยาแบบปฏิฐานนิยมจึงไม่สามารถใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และความจริงจากมนุษย์ได้ สิ่งที่บูร์ดิเอดเสนอจึงเป็นการทำความเข้าใจเงื่อนไข บริบทที่ประกอบสร้างกันขึ้นมาเป็นความคิดเห็น เพื่อทำความเข้าใจความคิดเห็นของปัจเจกบุคคลและสังคมที่มีบทบาทในการรวมก่อรูปความคิดเห็นนั้นขึ้นมา หรือหากจะยังคงใช้การสำรวจความคิดเห็น ผู้จัดทำต้องมีตัวเลือกมากกว่าที่เป็น

และโดยเฉพาะต้องมีช่องสำหรับการไม่ตอบ ไม่สนใจ และนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยส่วนบุคคล เพื่อให้เข้าใจและเห็นถึงที่มาที่ไป รวมทั้งสภาพสังคมไปพร้อม ๆ กัน

กล่าวสำหรับการอภิปรายผล ดังที่ Champagne (2004) กล่าวว่า บัวร์ดิเออได้ย้อนกลับไปที่รากฐานของปรัชญาความรู้เพื่อต่อสู้ทั้งในเชิงการเมืองและทางวิทยาศาสตร์ และชี้ให้เห็นว่าวิทยาศาสตร์ได้ให้อำนาจในการตอบแบบสอบถามที่ผิดพลาด โดยบัวร์ดิเออเสนอว่า การทำโพลสำรวจความคิดเห็นตั้งอยู่บนรากฐานของความรู้และวิธีวิทยาแบบวิทยาศาสตร์ แต่เนื่องจากโพลเป็นการศึกษาและสอบถามจากคน เราจึงไม่สามารถให้กระบวนการและวิธีการแบบวิทยาศาสตร์มาครอบงำความคิด การวิเคราะห์ ได้อย่างง่าย ๆ แต่ต้องเข้าใจว่าคนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ไม่เหมือนวัตถุ ความคิดเห็นของคนจึงไม่สามารถอธิบายได้อย่างง่าย ๆ ว่า ในประเด็นหนึ่ง ๆ คนอายุเท่าใดมีความคิดเห็นอย่างไร คนมีการศึกษาระดับใดมีความคิดเห็นอย่างไร ดังนั้น สิ่งนี้จึงเป็นปัญหาเรื่องความเป็นตัวแทนการเมืองแบบตัวแทน นอกจากจะไม่สามารถเป็นตัวแทนกันได้อย่างที่เราเข้าใจกันง่าย ๆ แล้ว ยังสะท้อนกับไปที่เบื้องหลังความคิดเรื่องการลดทอน (Deduction) การอธิบายส่วนใหญ่มากับส่วนย่อย (macro explanation and micro explanation) และการอธิบายแบบปัจเจกบุคคลกับส่วนรวม (individual explanation and collective explanation) ดังที่ Myles (2008) ได้กล่าวถึงงานของบัวร์ดิเออว่า มีคุณูปการต่อปฏิบัติการทางสังคมวิทยาและการสำรวจความคิดเห็นทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงระเบียบวิธี โดยเฉพาะการเปลี่ยนจาก doxa หรือความคิดเห็นหรือความเชื่อหรือประสบการณ์อันเกิดจากการเห็นความสอดคล้องกับสมบูรณระหว่างระเบียบเชิงวัตถุวิสัยกับหลักการเชิงอัตวิสัยในการจัดระเบียบโลกธรรมชาติกับโลกสังคม ไปเป็นความคิดเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ นั่นเพราะแบบแผนความคิดและการรับรู้สามารถสร้างความเป็นวัตถุวิสัยให้เกิดขึ้นได้จากเพียงแค่การสร้าง ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับข้อจำกัดในการรับรู้ภายใต้สิ่งที่บัวร์ดิเออเรียกว่า doxic mode (Bourdieu & Nice, 1977, p. 164)

ความคิดเห็นทางสังคมจึงมีมิติทางสังคมโดยส่วนหนึ่งแสดงออกผ่านเรื่องของลำดับชั้น ดังที่เฮอริเบิร์ต มุลเมอร์ เสนอไว้ในส่วนนี้หากเราทำความเข้าใจด้วยมโนทัศน์ของบัวร์ดิเออ เรื่องการจัดหมวดหมู่แยกประเภท (taxonomy) จะเห็นได้ว่าการแบ่งแยกประเภทเป็นการยืนยันถึงหน้าที่ในการสร้างความชอบธรรมไม่ว่าจะเป็นการแบ่งแยกอำนาจ การแบ่งงานกันทำ หรือแม้แต่การการแบ่งแยกระหว่างเพศชายและเพศหญิงที่ความชอบธรรมได้ถูกเติมเต็มเพิ่มลงไปด้วยระบบพิธีกรรมตำนานที่ถูกครอบงำด้วยค่านิยมแบบผู้ชาย (Bourdieu & Nice, 1977, p. 165) ในแบบสำรวจความคิดเห็น

โดยส่วนแรกเป็นรายละเอียดส่วนบุคคล ที่มีการจำแนกคุณลักษณะ และจัดแยกประเภท เหล่านี้ล้วนสะท้อนค่านิยมบางอย่างที่อยู่ภายใน ที่เมื่อผู้สำรวจโพลไม่ได้วิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของรายละเอียดของแต่ละตัวแปรกับผลการสำรวจที่ได้ ย่อมหมายถึงการสร้างและผลิตซ้ำความชอบธรรมของมายาภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวภายใต้การจัดแบ่งตัวแปรและการจัดแบ่งประเภทในแต่ละตัวแปร โดยปฏิเสธที่จะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภายใน ที่เป็นเบื้องหลังของความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เพราะผลการสำรวจที่เราเห็นผ่านสื่อเป็นเพียงรายละเอียดของร้อยละที่พยายามชี้ให้เห็นถึงผลการสำรวจในภาพรวม แต่ขาดรายละเอียดที่ทำให้เราเข้าใจและเห็นถึงอำนาจของระบบโครงสร้างสังคมที่อยู่เบื้องหลัง

บุรติเออได้วิพากษ์วิจารณ์การตั้งคำถาม เพื่อให้เราพิจารณาอย่างถี่ถ้วนถึงกระบวนการในการทำโพลว่า หากเราจะเชื่อ เราเชื่อเพราะอะไร และหากเราจะไม่เชื่อ เราจะไม่เชื่อเพราะอะไร ที่ไม่ใช่เพียงแค่สามัญสำนึกหรืออคติ และเมื่อเราหันมาพิจารณาโพลสำรวจความคิดเห็นสาธารณะในสังคมการเมืองไทยที่มีหลากหลายสำนัก บ่อยครั้งที่ผลการสำรวจเรื่องเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน และทำการสำรวจในเวลาใกล้เคียงกัน แต่กลับได้ผลการสำรวจที่แตกต่างกัน หรือได้ผลการสำรวจที่ดูจะไม่ค่อยถูกใจผู้รับทราบผลการสำรวจ บุรติเออทำให้เราได้หันกลับไปมองโพลสำรวจความคิดเห็นด้วยสายตาใหม่ อย่างเข้าใจว่าอะไรคือสิ่งที่อยู่เบื้องหลัง ไม่ว่าจะเป็นเบื้องหลังที่มาของการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ การก่อร่างสร้างความคิดของปัจเจกบุคคล เจื่อนไขของสังคมต่อปัจเจกบุคคล รวมทั้งมิติของสังคมการเมืองที่มีปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลาและกับปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคลด้วย

โพลสามารถถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กับกลุ่ม/ฝ่ายทางการเมือง/รัฐบาลได้ ไม่ว่าจะเป็นด้วยการหยั่งเสียงคะแนนความนิยมของประชาชน หรือหยั่งเสียงการเลือกตั้ง ฯลฯ ไปจนกระทั่งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ (Abjorensen, 2012, p. 19) แต่โพลการเมืองก็มักมีข้อคำถามมากมายไปที่ระเบียบวิธี ความเที่ยงตรง ถูกต้อง และความเป็นกลางของการสำรวจ ดังเช่นกรณีการไม่เปิดเผยผลการสำรวจความคิดเห็นของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หรืออีกหลาย ๆ กรณี ที่ผู้คนสงสัยในผลการสำรวจหรือแม้แต่กรณีไลน์หลุด ที่รัฐมนตรีต้องการให้มีการทำโพลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งในทางหนึ่งก็ดูจะเป็นดังที่ Abjorensen (2012, p. 31) กล่าวว่า สำหรับความคิดเห็นสาธารณะ คนที่เป็นรัฐบาลก็อยากจะรู้ว่าอะไรอยู่ในใจของประชาชน แต่สิ่งที่พวกเขาพบก็ไม่ใช่สิ่งที่เขาอยากจะได้ยิน และไม่ต้องการให้ผู้อื่นได้ยินด้วย

ดังนั้นแล้วเมื่อเราพิจารณาโพลสำรวจความคิดเห็นทางการเมือง เราจึงจำเป็นต้องพิจารณาวิธีการเมืองร่วมด้วย

ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่า ผลโพลนั้นไม่มีประโยชน์ เพราะผลโพลนั้นมีคุณูปการในการทำให้เราเข้าใจสถานการณ์ทางการเมืองได้ดีขึ้น หากกระบวนการในการทำโพลสำรวจนั้นเป็นไปด้วยความประณีตและละเอียดรอบคอบ โดยการตระหนักว่าผลการสำรวจนั้นไม่ใช่สินค้า ขณะเดียวกันก็ไม่ใช่งานวิชาการที่อธิบายสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องด้วยระเบียบวิธีวิจัย (Bourdieu, 1979, p. 124) และในส่วนของประชาชนปัจจุบันที่รับ ค้นหาข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์เป็นจำนวนมาก การลงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการสำรวจอย่างครบถ้วน น่าจะทำให้ประชาชนคลายความสงสัยในผลการสำรวจได้ดียิ่งขึ้น

### ข้อเสนอแนะ

#### ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ในการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ แบบสอบถามควรมีตัวเลือกที่ครบถ้วนในความคิดเห็นที่เป็นไปได้ เพื่อไม่เป็นการชี้นำความคิดกับผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ในการประมวลผล ควรวิเคราะห์เพื่อเติมในรายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นกับปัจจัยเบื้องหลังต่าง ๆ อันจะสะท้อนความเป็นตัวแทนได้ดียิ่งขึ้น

#### ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการเก็บข้อมูลจากผู้อำนวยการสำนักโพลต่าง ๆ ถึงคำถามและข้อวิพากษ์จากแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเอด เพื่อทำความเข้าใจการทำโพลในประเทศไทยได้ดีขึ้น
2. ควรทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบแบบสำรวจของสำนักโพลต่าง ๆ ในเรื่องเดียวกันว่ามีความเที่ยงตรง เชื่อถือได้ ถูกต้อง ปราศจากอคติ ไม่มีการชี้นำในคำตอบ
3. ควรทำการศึกษาและเปรียบเทียบกระบวนการเก็บข้อมูลของแต่ละสำนักว่ามีความเที่ยงตรงและเป็นตัวแทนได้จริงหรือไม่

## References

- Abjorensen, N. (2012). Opinion polls and the political process. In A. Carthew & S. Winkelmann (Eds.), *Political Polling in Asia-Pacific* (pp. 31–38). Singapore: Konrad-Adenauer-Stiftung.
- Academics found suspicious notice in number–data collection in ‘person of the year’ poll. (2022, January 3). *Matichon Online*. Retrieved from [https://www.matichon.co.th/politics/news\\_3114896](https://www.matichon.co.th/politics/news_3114896) [in Thai].
- Ban Somdet point poll errors are common. (2013, March 3). *Bangkok Business*. Retrieved from <https://www.bangkokbiznews.com/politics/493381> [in Thai].
- Bangyikan, T. (2013, January 28). Test Bangkok governor election’ polls. *Post Today*. Retrieved from <https://www.posttoday.com/politic/analysis/201349> [in Thai].
- Blumer, H. (1948). Public opinion and public opinion polling. *American Sociological Review*, 13(5), 542–549.
- BOI. (2022, January 15). *General demographic*. Retrieved January 20, 2022, from <https://www.boi.go.th/index.php?page=demographic&language=th> [in Thai].
- Boonlom, O. (2013, March 3). Ban Somdet point out–poll error is common. *Bangkok Business*. Retrieved from <https://www.bangkokbiznews.com/news/493029> [in Thai].
- Bourdieu, P. (1979). Public opinion does not exist. In A. Mattelart & S. Siegelau (Eds.), *Communication and class struggle volumn 1* (pp. 124–129). New York: International General.
- Bourdieu, P. (1990). *In other words: Essays towards a reflexive sociology*. California: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1994). Rethinking the state: On the genesis and structure of the bureaucratic field. *Sociological Theory*, 12(1), 1–18.
- Bourdieu, P. (2008). *Political interventions: Social science and political action*. London: Verso.

- Bourdieu, P., & Nice, R. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bryce, J. (1888). *The American commonwealth, vol. II*. Retrieved from <https://oll.libertyfund.org/title/bryce-the-american-commonwealth-vol-2>
- Champagne, P. (2004). Making the people speak: The use of public opinion polls in democracy. *Constellations: An International Journal of Critical & Democratic Theory*, 11(1), 61–75.
- City poll! ‘Jurin’ leads for the next prime minister, followed by ‘Prayuth–Sudarat’. (2021, March 5). *Naewna*. Retrieved from <https://www.naewna.com/politic/613715> [in Thai].
- Deligiaouri, A., Triantafyllidou, A., Yannas, P., Lappas, G., Alvanos, R., Papadopoulou, T., & Kleftodimos, A. (2016). Because political knowledge matters: The impact of deliberation on young citizens’ opinions. *Media Studies*, 7(14), 86–103.
- Donsbach, W. (2012). Importance of political polls in political communication. In A. Carthew & S. Winkelmann (Eds.), *Political polling in Asia–Pacific* (pp. 9–18). Singapore: Konrad–Adenauer–Stiftung.
- Four polls point ‘Pongsapat’ win bangkok governor!! Nida response “Khunchai” barely win. (2013, March 3). *MGR Online*. Retrieved from <https://shorturl.asia/3ld1u> [in Thai].
- Halfpenny, P. (2001). Positivism in the twentieth century. In G. Ritzer & B. Smart. (Eds.), *Handbook of social theory* (pp. 371–385). London: SAGE Publications.
- Heng accepts chat and orders to make poll, Person who let chat out is not gentleman. (2022, January 18). *Khaosod Online*. Retrieved from [https://www.khaosod.co.th/politics/news\\_6841242](https://www.khaosod.co.th/politics/news_6841242) [in Thai].
- Irwin, C. (2001). How public opinion polls were used in support of the Northern Ireland peace process. *The Global Review of Ethnopolitics*, 1(1), 62–73.
- Kannika, N. (2020a). *Cabinet reshuffle for whom*. Retrieved January 18, 2022, from <https://shorturl.asia/f8MFS> [in Thai].

- Kannika, N. (2020b). *The politics after debating*. Retrieved January 18, 2022, from <https://shorturl.asia/ZblmN> [in Thai].
- Kannika, N. (2021a). *Assess prime minister rivalry*. Retrieved January 18, 2022, from <https://shorturl.asia/Eq8kv> [in Thai].
- Kannika, N. (2021b). *The best of the year 2021 in politics, overall image*. Retrieved January 18, 2022, from <https://shorturl.asia/3oqTw> [in Thai].
- Limmanee, A. (1999). *Explanation and political analysis: Preliminary considerations in philosophy of social sciences*. Bangkok: Textbook and teaching document production project, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. [in Thai].
- Linnarz, P. (2012). Forward. In A. Carthew & S. Winkelmann (Eds.), *Political Polling in Asia-Pacific* (pp. 7–8). Singapore: Konrad-Adenauer-Stiftung.
- M.J.F.D.T. (2013, March 3). Aftermath Bangkok election governor, people or poll who's fool? *Isra News Agency*. Retrieved from <https://shorturl.asia/s7rS5> [in Thai].
- My line! 'Heng' accepts intention to make a poll to find reason why PPRP decline, Allude to Thammanat, Who let chat out is not gentleman. (2022, January 18). *Manager Online*. Retrieved from <https://mgronline.com/politics/detail/9650000005798> [in Thai].
- Myles, J. (2008). Making don't knows make sense: Bourdieu, phenomenology and opinion polls. *Sociological Review*, 56(1), 102–116.
- NACC push ABAC to stop poll to lead corruption. (2012, 12 August). *Post Today*. Retrieved from <https://www.posttoday.com/politic/news/176521> [in Thai].
- Nida Poll. (n.d.). *Public poll*. Retrieved August 13, 2021, from <https://nidapoll.nida.ac.th/public> [in Thai].
- Paoaree, S. (2021a). *Do people wish to have new constitution?* Retrieved August 13, 2021, from <https://shorturl.asia/5Aohj> [in Thai].
- Paoaree, S. (2021b). *Quarterly political popularity survey 4/2021*. Retrieved January 5, 2022, from <https://shorturl.asia/tOrzu> [in Thai].

- Paoaree, S. (2021c). *Why did the Democratic Party lose the Nakhon Si Thammarat election?* Retrieved August 13, 2021, from <https://shorturl.asia/xopND> [in Thai].
- Paoaree, S. (2021d). *Youth liberation mob 7 August*. Retrieved August 13, 2021, from <https://shorturl.asia/Cuebr> [in Thai].
- Rahurak, J., & Banchanon, P. (2013, March 3). NIDA VS ABAC poll battle, similarities but differences. *Isra News Agency*. Retrieved from <https://shorturl.asia/ATtqs> [in Thai].
- Sakwowich, A. (2018, January 29). Open letter ‘Dr. Arnon’ resigned from the director of Nida poll. *Isra News Agency*. Retrieved from <https://www.isranews.org/content-page/item/63147-nidapoll.html> [in Thai].
- Smith, E. (2003). Ethos, Habitus and situation for learning: An ecology. *British Journal of Sociology of Education*, 24 (4), 463–470.
- STOU reveals Bangkokian want ‘Jurin’ as next prime minister ‘Ung Ing’ is the last. (2021, March 5). *Thairath Online*. Retrieved from <https://shorturl.asia/gqG6H> [in Thai].
- Suan Dusit Poll. (2021a). *Welcome to answer the questionnaire ‘The best of the year 2021’*. Retrieved January 20, 2022, from <https://shorturl.asia/AHVON> [in Thai].
- Suan Dusit Poll. (2021b). *‘The best of the year 2021’*. Retrieved January 20, 2022, from <https://shorturl.asia/UWmwG> [in Thai].
- Suan Sunandha–Suan Dusit accept poll error claiming canvasser threaten collector. (2013, March 4). *Thairath Online*. Retrieved from <https://www.thairath.co.th/content/330257> [in Thai].
- Superpoll clarify all issues, insists on academic principle, suggests to reduce bias–do not jump into the conclusion. (2022, January 4). *Dailynews Online*. Retrieved from <https://www.dailynews.co.th/news/633446/> [in Thai].
- Teerapat resigns from STOU advisor–political polling problem, to keep organization’s image. (2021, November 6). *KomChadLuek Online*. Retrieved from <https://www.komchadluek.net/news/491401> [in Thai].

Third World. (2017). *Where did Dusit poll do the surveys? Why have you never been hit*. Retrieved August 13, 2021, from <https://www.thirdworldtoday.com/post/dusitpoll> [in Thai].

Yeamchim, N. (2021). *The most of the year 2021*. Retrieved January 20, 2022, from <https://shorturl.asia/H1ZAq> [in Thai].